

A dobos

Mielőtt a Kraszna rozoga fahídjára lépett volna, Baraskó nagyságos úr házában nézett körül. Válláról lecsúsztotta a papírsákot és az árok szélére lökte. A papírsákban volt mindene, de itt már nem féltette, nem volt kitől féltenie, mert a hűvösséget árasztó, árnyékos utcán senkit sem látott, s a nagyságos úr udvarán is csak nagysókára jelent meg egy idegen ember. Sohasem látta. Létrát tartott maga előtt, majd gondosan a ház falához támasztotta. Akkor közelebb lépett, s az ereszt babráló idegen férfitől megkérdezte, hogy nem találkozott-e olyan deszkával, amelyen az ő neve olvasható, meg egy külföldi ország kikötőjének a neve. Abban a kikötőben van egy fűrésztelep, ahol évekig dolgozott, magyarázta hosszadalmasan az ismeretlen embernek. Az bosszúsán szólt rá a létra tetejéről:

— Kinek a neve? Miről beszél?

— Az én nevem. Hakli Zsigmond. Itt lakom, pár házzal odább — mutatott hátra bizonytalanul.

— Én, kérem, semmilyen deszkáról nem tudok. Sosem láttam ilyet...

— Deszkán üzentem haza — kezdte részletezni Hakli Zsigmond a mondókáját. — A háború után külföldön maradtam, egy fűrésztelepen kaptam munkát. Egyszer véletlenül megtudtam, hogy az én kezem alól kikerülő deszkákat Magyarországra szállítják. Akkor kezdtem ráírni a nevem. Tintaceruzával!

Bármennyire is fontosnak tartotta, hogy részletezze ezeket a dolgokat, arról már nem beszélt, hogy a hadifogság után összeállt egy asszonnyal, rövid ideig az igaz, de ott lakott az asszonynál. Aztán egyszer véletlenül meghallotta, hova szállítják azt a temérdek sok deszkát. Akkor döntött úgy, hogy hazajön. Itthon pedig már nem talált senkit. Az apja már nagyon régen meghalt, egy-egy mozdulatára emlékszik csak, az anyja pedig nem győzte hazavárni és bizonyos, hogy a bánat vitte el a másvilágra — szó szerint így mondták neki a szomszédok. A házukba pedig, nem tudni, hogy kik és miért, egy idegen családot költöztettek, akik néhány perccel előbb be sem engedték az ajtón.

Az ereszt babráló férfi minden szót külön ejtve, hangosan, szokatlanul nagy szüneteket tartva csak nagysókára szólalt meg. Éppen hogy csak mondjon valamit, de azért mégis úgy hangsúlyozta a szavakat, hogy abból Hakli Zsigmond mindent értsen:

— Maga csak ott lakott abban a házban, ugyebár — megindult a létrán lefelé —, most már, kérem, nem lakik ott. Az már nem a magáé. Az már nem.

Hakli Zsigmond deszkáiról egyáltalán nem volt kedve beszélni.

— És ez a ház sem a Baraskó nagyságos úré? — kérdezte riadt gyorsasággal Hakli.

Az ismeretlen férfi leült a létra alsó fokára, cigarettát sodort, és többé nem vett tudomást Hakliról.

— Én sohasem láttam magát a faluban... — szeppent meg a férfi hallgatásától Hakli.

A Kraszna keskeny kis fahídján állva újra és újra végiggondolta az elmúlt napokat. Végére is elmehetne panaszkodni az elöljárósághoz. Végigharcolta a háborút. Letöltötte a hadifogságot. Igaz, nem jött haza azonnal, tetszett neki a fűrésztelep, jó fizetést kapott, az az asszony mosott rá, gondozta, az irdatlanul nagy kikötőben pedig kedvére mászkálhatott egyik kocsmából a másikba, míg nem aztán meglátta azt a szürke, nagy hajót, amin a deszkákat szállították Magyarországra. És amikor csak nem jött semmilyen válasz a deszkákra írt

címre — ő maga sem értette pontosan, hogy milyen választ várna, de valamit mégiscsak várt —, akkor indult el haza.

Átment a hidon, lassan lépkedett lefelé a töltésoldalon, arra gondolt, hogy eszik valamit. Aztán — mert a töltésről ellátott a szomszéd faluig — hirtelen új gondolata támadt: megkeresi Naményban a Perényi családot.

Mielőtt elvitték volna katonának, sokat dolgozott Perényiéknek. Igaz is, tőlük kér majd tanácsot, hogy menjen-e az előljárásságra, tegyen-e panaszt az idegen család ellen, kérje-e, tegyék ki őket a házából. Hiszen az törvényesen az övé. Egyébként is: a szabad ég alatt nem aludhat.

Perényiék háza a falu közepén állt, s Hakli a református templom melletti bejárón — csakúgy, mint régen is annyiszor — lépett az udvarra. A hosszú és magas köépület szemernyi sem változott, talán csak a tágas udvart nőtte be magasabban a fű. Igaz, az istálló faláról nagy foltokban szakadt le a vakolat, s az ajtaját is fával támasztották ki. A bejárat mellett kiszáradt a hatalmas eperfa, nem volt senki, aki kivágta volna. Amikor napszámba járt, az eperfa alatt pihengetett és ette az édes, lila epret, olyan volt a színe, mint a sok dudvától a libafos. Oltott eper az, mondta Perényiné, Otília asszony, még az apám oltotta be, mondván, hogy a világnak ezen a táján terem meg a legfinomabb eper, és az udvaron igazi pihentető árnyékot is csak az eperfa adhat.

A papírsákok letette a fűre, körülnézett: hátul a kert felől hallotta a tyúkok kurta kárálását. A kert alatt, a Krasznánál tüzet gyújtottak a cigányok, s a szállongó füstben hadonászva, kiabálva sütötték a halat.

Hakli belépett a nagy konyhába, gondolva, hogy itt talál valakit a családból. De csak Perényiné, Otília asszony ült a konyhaasztalnál, és éppen egy felébe vágott hatalmas disznótököt tartott a kezében.

— Hát maga, Zsiga? — nézett nagyot, de nem állt fel.

Nagy vigyázva az asztal sarkára tette a tököt.

— Megjöttem — suttogetta a konyhaajtónál topogva Hakli Zsigmond.

— Már azt hittem, hogy elveszett, de az a fontos, hogy mégis visszajött! — hadarta Otília asszony.

Aztán megkínálta a férfit tökfőzeléssel, meg pirított kenyérrel. Amíg Hakli evett, az asszony elmesélte, hogy a férje itthagytá, elment a katonákkal. Néha ír egy-egy levelet és panaszkozik... De az is lehet, hogy hazudik, hogy jobban él azokban a gazdag nyugati országokban, mint ahogyan ők a háború előtt valaha is éltek. Aztán Hakli következett: előadta a hadifogságot, elmagyarázta — akárcsak az ismeretlen férfinek Baraskó nagyságos úr udvarán —, hogy üzent ő haza, de nem levélben, hanem deszkákon. Írt ugyan levelet is, még a frontról, de nem kapott rá választ, és később a deszkák sem hozták meg a szerencséjét. Most már tudja, azért nem jött válasz a levelére, mert már akkor meghalt az anyja, arra azonban, hogy miért nem válaszolt valaki az országból a deszkán küldött üzenetre — nem talál magyarázatot. Most meg egy idegen család lakik az ő házában, ami törvényesen az övé.

Otília asszony pillanatok alatt felmérte a helyzetet. Felajánlotta Haklinak, hogy maradjon nála, ott áll üresen az egyik nagy kamra, betesznek egy ágyat... Munka azért — ha nem is éppen annyi, mint a háború előtt — még akad, igaz, csak a kertben és az udvaron, de férfi nélkül nem boldogul. Meg aztán (biztos volt benne, hogy ezzel Haklit végképp meggyőzi) ott van a kis törpe ló, azt nem vették el tőle. Amit el lehetett vinni, azt felpakolták, elvitték, de a lovat meghagyták. Maga sem érti, hogy miért, mint ahogyan a bricskát is meghagyták. Jó lenne, ha Hakli befogná a kis lovat a bricska elé és esténként azzal vinné őt a környékbeli falvakba.

Hakli a félbevágott tököt bámulta, nem értette, hogy miért kellene Otília asszonyt minden este elvinni a szomszéd falvakba.

— Már ugyan hatvan jócskán elmúltam, de hát kellett valamilyen mun-

ka... Meg kell élni, nem? Táncanfolyamot vezetek. Én szerveztem meg mindenütt — magyarázta el az asszony Haklinak a dolgot.

Hakli berendezkedett a kamrában. Nem foglalkozott az előljárással, abban bízott, majd csak kimegy az az idegen család a házából. Egyelőre a nagy Perényi házban lakhat, mert a ház még áll, ha el is vittek sok értékes dolgot. Ott a nagy kert, ahol minden megterem, s hogy esténként majd szállítania kell Otília asszonyt, az még külön kedvére való volt.

Eltelet egy hét is már — Otília asszony minden este más-más faluban tanította a tangót meg a keringőt. Mindenütt csak egyetlenegy zenészt fogadott fel. Aztán egy reggel kétszer is rácsapott Hakli vállára.

— Maga megtanulhatna dobolni, nem elég egy hegedűs... Nem elég minden este egy öreg cigány. Kell még egy dobos. Zsiga, maga még fiatal, érzi a ritmust, érezni fogja. Én rávezetem mindenre, előttem olyan nincs, hogy nem lehet — lelkesedett az asszony.

Haklinak tetszett a dolog, csak éppen azt nem tudta, honnan szerez dobot. Otília asszony, mintha belelátott volna, azonnal kisegítette:

— A jobb helyeken már nagy hangszórók vannak, a kisbírók meg nem nagyon használják a dobokat, azokat kéne megszerezni... Ahol meg kettő is van, elég az egyiket elhozni.

Így is történt. Hol a községháza padlásán, hol egyszerűen csak az irodák falán felakasztva találták meg az agyonhasznált, kecskebőrből készült, alig kétarasnyi dobokat. Egy-egy tánciskolás bemászott az ablakon és nagy titokzatoskodással — miután meggyőződtek róla, hogy senki sincs a közelben rajtuk kívül — kidobták a könnyű kis dobokat az ütőkkel együtt.

Hakli először a kamrában gyakorolt. Négy dobot is maga elé tett, leült az ágya szélére és úgy próbálgatta a rövidebb és hosszabb ütemeket, a pergetést. Mindegyiket maga elé rakva kiválasztotta a két legjobbat — mert nem vihetett magával többet kettőnél —, ha az egyik esetleg beszakad, legyen kéznél a tartalék, emiatt nem állhat le az iskola. A bricskán alig volt hely, mivel Otília asszony tojásért, krumpliért, lisztért tanította táncolni az ifjúságot.

Egy idő után rendszeresen elkísérte őket Libus Oszkár is. Hakli sosem hallott róla, de Otília asszony nagy szeretettel beszélgetett vele, boldogan, fell villanyozva szorongott miatta az ülésen. Mindig terveztek valamit, s az asszony szakadatlanul dicsérte Libus ötleteit. Libus Oszkár kiválóan táncolt — Hakli ugyan kétségbe vonta ezt, de nem vitatkozott Otília asszonnyal — s hónapokon át arra készült, hogy a nagy szalkai szüreti bálon énekelni is fog. Otília asszony biztatta és majdhogynem ujjongott, amikor Libus közölte vele, hogy az első magyar rock and roll bemutatót is ő fogja megtartani a szalkai nagy zsinagógában, merthogy azt alakították át a szüreti bálra.

— Az lesz a mi munkánk betetőzése — bizonygatta Otília asszony. — És senki sem mondhatja, hogy mi itt az isten háta mögött lemaradtunk a világtól. Hallott Oszkárkám a világ első nagy rockfesztiváljáról a Wembley stadionban? — kérdezte Otília asszony.

— Akkor még Sztálinvárosban dolgoztam — legyintett Libus Oszkár.

Otília asszony előtt nem lehetett kétséges, hogy a rock minden zene fölött győzni fog. Libus tudálos jöleresültséggel hangsúlyozta, hogy amikor meghallotta a világ első nagy rockfesztiválját a Wembley stadionból azon a bizonyos rádióadón (Hakli nem értette pontosan, hogy melyiken is), remegett minden porcikája. Hát igen, kiáltott fel, a rock a legnagyobb dolog a háború óta!

A szalkai szüreti bál egyre jobban megmozgatta Otília asszony fantáziáját, ám mégis, bizonytalanul megkérdezte Libust:

— Nem lesz ebből valami baj?

— Miért lenne — gondolkodott el Libus.

— Megfenyegettek... Azt mondták, hogy egy imperialista házban lakom és örüljek, hogy még nem pakoltak ki... Hallott már ilyet? Mállik a vakolat,

beázunk, és az én házam egy imperialista ház. Merthogy a férjem Nyugatra ment... — magyarázta az asszony. — És egyszerűen csak arra ébredek, hogy a rockot, szóval érti... Összekapcsolják a házammal és nemcsak a házam, de a munkám is... összekapcsolják az imperializmussal.

Libus erre azt válaszolta, hogy majd megvárja a kedvező pillanatot, akkor énekel rockot, ha a bálban tetőfokára hág a jókedv.

Ez megnyugtatta Otília asszonyt.

— De a cving sem egy utolsó tánc — szólt közbe félénken Hakli Zsigmond.

Hakli azért szólt közbe, mert ő maga a szvinget dobolta a legjobban, még Otília asszony is megdicsérte. Az az új tánc, a rock, gondolta, nem biztos, hogy jobb a szvingnél.

— A szving, a szving! — legyintett Otília asszony. — Különben is, figyeljen rám Zsiga, mondtam már magának, hogy ebben a zsíros svájcisapkában ne doboljon. Ott a szekrényben a férjem sok holmija, legalább nyolc kalapot hagyott itt, majd abból kell kiválasztania, ami a legjobban áll magának... A kalap mégis más... És adok magának valami félcipőt is. Sáros, fekete bakancsban mégsem dobolhat... A szüreti bálon úgy fog kinézni, mint egy igazi zenész...

— ...hoggy felléphet majd a Wembley stadionban is — tódította Libus Oszkár.

— Hol? — érdeklődött félénken Hakli, megbánva már, hogy említette a „cvinget”.

— Hát ahol a magyarok legyőzték az angolokat, a focisták...

— Hallottam róla — adta meg magát Hakli, s esze ágában sem volt tovább ellenkezni, látván, hogy az asszony is egy szelet fúj Libussal, mondhat ő bármit, most úgylis belefojtanak a szót.

Hakli számára teljesen tisztázatlan volt Libus szerepe. Hogy miért jön velük faluról falura? A legváratlanabb pillanatokban megállíttatja a bricskát, és ilyenkor Otília asszony is biztatja, hogy csak nyugodtan Oszikám, tárgyaljon az emberekkel, intézze csak a dolgát, megvárjuk. A tánciskolában, meg a vizsgabálokon Libus bemutatja a sztálinvárosi figurát, az egész pár pillanatig tart, de ezt csak ő tudja, s annyira odavan magától, pedig semmi az egész, rádióból tanulta, még ő is bevallja; rángatózás behunytt szemmel, dobálja a lábát, ki-dülleszt a fenekét, löki, hajtja, dobálja, rántja magához a lányt. Néhány terményfelvásárló már elkezdte utánozni, egy postást is megszedített, megtanulta a sztálinvárosi figurát. De mégiscsak kevesen vannak, a szvinget, a tangót, meg a csárdást az egész falu táncolja. Hakli arra gyanakodott, hogy Libus szeretne a dobos lenni. Márpedig erről szó sem lehet, a dobokat ő szerezte be, az ő tulajdona. Bármennyire is erősködne Libus, a dobokra vigyázni fog. Most már valóságos kincs az, az ágya fölött teljesen beborítja a falat a sok kis kerek dob. És végtére is az ő szerepe nélkülözhetetlen Otília asszony mellett. Otília asszony mindig arra biztatta, hogy boldog legyen. „Ha már így alakult a sorsunk, mi is kibabrálunk a világgal, nem ijedünk meg”, és elnevette magát. „Hát maga is, Zsiga! Milyen sorsa volt, én el tudom képzelni, a szenvedést, de már remélem, minden szomorúságot elfelejtett, vagy lassan elfelejt...”

Hakli tudta, hogy mennyire igaza van az asszonynak. Esze ágában sincs az előljáróssághoz menni panaszsra, majd csak visszakerül az a ház az ő tulajdonába. Ugyanúgy gondolkodott, mint a kikötőben, a fűrésztelepen egy darabig összeáll az ismeretlen asszonnyal, s hogy mi lesz a vége, azzal nem törődik. És mégis, nagyon jó vége lett. Otthagytá az asszonyt, hazajött, s most — bár Otília asszony portáján, Otília asszony mindenese — mégis a maga ura. És milyen könnyedén, milyen kevés munkával jut pénzhez. Rengetegen ismerik, kezet fognak vele, megveregetik a vállát, sört vagy bort fizetnek neki. Fontos ember lett. És még csak el sem fárad, mert a dobolás csak az első idők-

ben volt nehéz, az első pár napon, most már jobban pihenteti, mint az alvás. „Na látja”, mondta neki sokszor Otília asszony, „ha nem keresett volna meg engem azon a napon, amikor hazajött külföldről, sohasem tudta volna meg, hogy nemcsak az udvart tudja felseperni, meg a lovat megpucolni, hanem még dobolni is tud és az a sok ember úgy emelgeti a lábát, ahogyan maga diktálja”. Hát ez az, értett vele egyet Hakli. S hogy Libus Oszkár állandóan jön velük faluról falura, meg a szalkai szüreti bált is emlegeti, mintha lassan, módszeresen az ő verejtékkel kivívt pozíciójára törne. Ilyen szorongató érzése nem volt, amióta az esztét tudja, pedig megjárta a háborút, a fogságot, dolgozott idegenek között a fűrésztelepen. Lassan már negyvenéves lesz, s most, amikor már rendeződött az élete, jön ez a Libus Oszkár és behízelgi magát Otília asszonynál. A rockfesztyáállal vagy mi a fenével, meg a sztálinvárosi figurával, meg a szüreti bállal, amit az üres zsinagógában akarnak megtartani. Hirtelenjében úgy érezte, mintha egy lövészárokban lenne és egyszerre csak kézitusában kellene megvédenie magát. Elhatározta, hogy megbeszéli a dolgot Otília asszonnyal. Ha Libus egyetlenegyszer is célzást tenne valamire, mondjuk, hogy dobolni szeretne, akkor ő beszélni fog Otília asszonnyal. S ha ő nem dobolhat, Libus Oszkár gondolja majd a kertet, tartsa rendbe az udvart, s szállítsa minden este a bricskával az asszonyt!

Eljött a szalkai szüreti bál ideje, Libus addig is szakadatlanul járta velük a falvakat, de dobolni egyszer sem akart Hakli helyett. Hakli arra számított, majd a szüreti bálon fog jelentkezni, hogy átvegye tőle az ütőt.

Otília asszony erre az estére kibővítette a zenekart, két cigányt szerződtetett, de alighogy muzsikálni kezdtek, három idegen férfi állt meg Libus Oszkár mögött. Hakli Zsigmond látta, amint az idegenek kikísérték a teremből Libust.

Pár perc múlva Haklit és Otília asszonyt is kihívták az udvarra, majd mindkettőjüket egy közeli emeletes épületbe vezették. A lépcsőház sötétségében Hakli belekarolt Otília asszonyba. Ahogy mentek felfelé a lépcsőn, egyre erősebben érezte az egérürülék szagát, nyilvánvaló volt, hogy a nagy épületben nem laknak, csak alkalmanként vehetik igénybe ezek az idegenek.

— Maguk kicsodák? — kérdezte Otília asszony, amikor kinyílt előttük egy ajtó, s meglátta az újabb három embert, akik rájuk vártak. Hátraféssült hajú, civilruhás férfiak voltak, s az egyikük — őszhajú, magas férfi, az arcát sem az asszony, sem Hakli Zsigmond nem tudta jól megfigyelni a félhomályban — hangosan megszólalt.

— Libus Oszkár, a maguk barátja és cinkosa, összeesküvést szervezett. Beregben, Szatmárban, meg a homokon... Mindenütt a környéken. Fegyvereket szereztek. Ez a vadászpuska — emelt fel valamit az asztalról — például az övéké volt. A többi állítólag elásták a kutakban. Kettőt még így is megtaláltak a mi embereink.

— Sosem láttam ezt a puskát — válaszolt nyugodtan Otília asszony.

— És maga? — fordult a férfi Haklihoz.

— Fegyverrel sosem láttam — mondta az halkan.

— De maga segített neki? — lépett egészen közel hozzá a rendőr.

Hakli érezte, hogy ez az ismeretlen ember nem gyanúsítja, hanem megállapítja, hogy segítette Libust. Hiába tiltakozna, úgysem lenne már értelme.

— Mit akarnak, kérem? — kérdezte. — Nem ismerem magukat...

— Maga is keresett valamit, járkált a falvakban, erre válaszoljon... Mit keresett? — hajolt még közelebb hozzá a civilruhás rendőr.

— Igen, persze — könnyebbült meg Hakli. — A deszkákat kerestem. Igen...

A rendőr nem értette.

— Ahol építkeztek, oda mentem...

— Úgy van. Tudjuk — bólintott rá a rendőr.

— A deszkára írtam a nevem, külföldön, a kikötőben kérem, ahol dolgoztam. A fűrésztelepen, mielőtt hazajöttem volna. Hát azért...

Hakli szerette volna pontosan, részletesen, a lehető legaprólékosabban megmagyarázni a dolgot, de a rendőr rátaposott a lábára, majd szájon vágta.

— Hazudik. Ilyen marhaságot kitalálni. Jobb hazugság, mint a Libus Oszkáré! — ordított rá.

Otília asszony közbe akart szólni, éppen a deszkák miatt, hogy Hakli neki is elmondta a tintaceruzás irkálásokat, de közben belökték a szobába Libust is. Libus nagyon fázható, mert annyira reszketett a válla, hogy az egész szobát betöltötte testének remegése. Otília asszony kis zsebkendőt nyomott Hakli kezébe, hogy azzal törölgesse az arcát, ne a koszos kezével. Az asszony megérezte, hogy jobb, ha most nem tiltakozik, nem győzködi az idegen rendőröket arról, hogy számukra csak a tánc létezik. Úgy látta jónak, ha a táncot szóba sem hozza, ha vár és csak akkor beszél, ha kérdezik.

Egy idő után az idegenek elengedték őket.

A lépcsőn Otília asszony belekarolt mind a két férfiba.

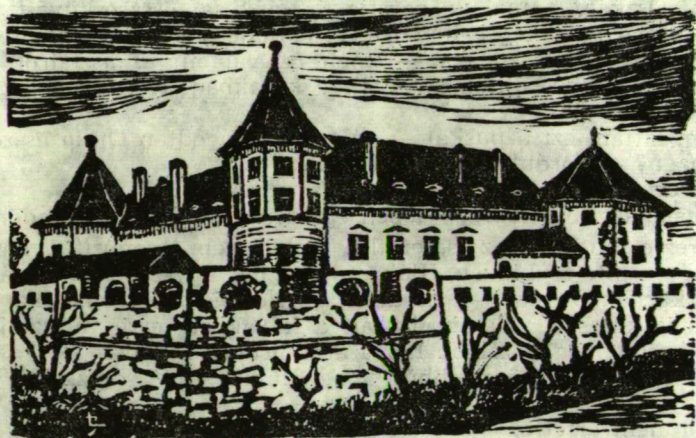
— Szóval azért járt velünk, hogy szervezze az összeesküvést? — fordult Libushoz már az utcán. — Faluról falura, utcáról utcára... A rendőrök meg mindenről tudnak...

— Semmi bizonyíték nincs. Mese az egész. Kitalálták. Az a vadászpuska az övéké — mondta nyugalmat erőltetve magára Libus.

— Hát akkor mi az igazság? — szölt közbe Hakli. — Mégiscsak dobos akar lenni, jól sejtettem én, az én kenyerem kellene magának! Az én keserűen megszerzett kenyerem! Végre rendeződött az életem, ezt akarja maga feltúrni...

— Oszkár táncolni tud, de dobolni nem. Mindent azért ő se tudhat! Hanem a szaxofon, az illene magának Oszkárkám. Most azonnal visszamegy a városba és megtanul szaxofonozni! Visszavárom magát — biztatta az asszony.

Libus megállt. Már egészen közel jártak a volt zsinagógához. Elnevette magát. Valószínűtlennek tűnt minden: a félelme, az, hogy Haklit, a dobost, pár perce a szeme láttára szájon vágták, s hogy végtére is mind a hármójukat elengedték. Annyit biztosan érzett, hogy az elmúlt fél óra rosszabbul is végződhetett volna, s talán még az éjszaka ismét megjelennek a civilruhások.

A FOGARASI VÁR (IMRE LAJOS METSZETE)